

Toplum Bilimleri Dergisi – Journal of Social Sciences

ISSN: 1306-7877 e-ISSN: 2147-5644

Mustafa Lutfi el-Menfelûti'nin el-Lakîta Adlı Kısa Öyküsü ve Tahlili
Mustafa Lutfi al-Manfalouti's Short Story *al-Lakîta* and Analysis of it

Galip GÜLER

Öğr. Gör., Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,

Amasya, Türkiye

Lecturer, Amasya University, Faculty of Theology,

Amasya, Turkey

galip.guler@amasya.edu.tr

orcid.org/0000-0003-4169-593X

Makale Bilgisi / Article Information

<http://dx.doi.org/10.29238/tbd.2007.46131>

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 03.09.2020

Yayın Tarihi / Published: 25 Aralık / December 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December 2020

Cilt / Volume: 29

Sayfa / Pages: 223-238

Copyright © Published by Toplum Bilimleri Dergisi – Journal of Social Sciences.

All rights reserved www.toplumbilimleri.com

Mustafa Lutfî el-Menfelûtî'nin el-Lakîta Adlı Kısa Öyküsü ve Tahlili

Öz

el-Lakîta (Buluntu Kız) öyküsü, Arap edebiyatında önemli bir yeri olan Mustafa Lutfî el-Menfelûtî tarafından kaleme alınmıştır. Yaşadığı dönemde Arap edebiyatına yeni girmekte olan edebî türlerin gelişiminde önemli katkıları bulunan el-Menfelûtî, üslubu ve dili kullanma becerisiyle kendinden sonra gelen birçok önemli yazarı etkilemiştir. *el-Lakîta* öyküsü el-Menfelûtî'nin 1907 yılında *el-Mu'eyyed* gazetesinde yayımlanan *en-Nazarât* adlı öykü ve makaleler mecmuasının bir bölümüdür. Romantizmin etkili olduğu öyküde, gerçek ailesini hiç tanımayan bir kızın hazin serüveni anlatılmaktadır. Yazarın diğer eserlerinde olduğu gibi *el-Lakîta* öyküsüne de yoğun bir karamsarlık hâkimdir. Öyküde birçok Müslüman yazarın ele aldığı batı kültürünün İslam dünyasına olan etkileri karşılaştırmalı bir şekilde işlenmektedir. el-Menfelûtî, *el-Lakîta* öyküsünde diğer eserlerinde olduğu gibi okuyucuya farklı mesajlar vermeyi ve kendine has öğretici üslubuyla toplumda gördüğü olumsuzlukları düzeltmeyi hedeflemektedir. Bu makalede önce yazar ve eserleri hakkında kısaca bilgi verilmiş, daha sonra *el-Lakîta* öyküsü, şekil ve muhteva bakımından incelenmiş, son olarak, öykünün çevirisi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Edebiyatı, Mustafa Lutfî el-Menfelûtî, Kısa Öykü, *en-Nazarât*, *el-Lakîta*.

Mustafa Lutfi al-Manfalouti's Short Story *al-Lakîta* and Analysis of it

Abstract

The story of *al-Lakîta* (Finded Girl) was written by Mustafa Lutfi al-Manfalouti, who has an important place in Arabic literature. al-Manfalouti, who made important contributions to the development of literary genres that were newly entering Arabic literature during his lifetime, influenced many important writers who came after him with his style and ability to use language. The story *al-Lakîta* is a part of al-Manfalouti 's collection of stories and articles named *al-Nazarât* published in the newspaper *al-Mu'ayyad* in 1907. In the story, which is influenced by romance, the sad adventure of a girl who never knew her real family is told. An intense pessimism prevails in the story of *al-Lakîta*, as in the author's other works. In the story, the effects of western culture on the Islamic world, which many Muslim writers deal with, are handled in a comparative way. Al-Manfalouti aims to give different messages to the reader and to correct the negativities he sees in the society with his unique instructive style in his story *al-Lakîta* as in his other works. In this article, first brief information about the author and his works is given, then the story of *al-Lakîta* is examined in terms of form and content, and finally the story has been translated.

Keywords: Arabic Language and Literature, Mustafa Lutfi al-Manfalouti, Short Story, al-Nazarât, al-Lakîta.

Giriş

1798 yılında Napolyon Bonapart'ın Mısır'ı işgali ve matbaa, gazete, kütüphane gibi bir takım yenilikleri buraya getirmesi Mısır'da yeni Arap edebiyatının tohumlarını ekmıştır.¹ Arap âlemindeki edebî kalkınmada bu işgal sonrasındaki gelişmelerden özellikle matbaa imkânının Arap dünyasına kazandırılması neşriyatın ve okur kitlesinin artmasına vesile olması bakımından önemli olduğu konusunda Arap yazarları hemfikirdirler.² 1805 yılında Mısır valiliğini üstlenen Mehmed Ali Paşa ilerleyen dönemlerde Avrupa ülkelerinin ilmi gelişmelerini Mısır'a getirmek maksadıyla Fransa başta olmak üzere Avrupa ülkelerine öğrenciler göndermiştir.³ Bu öğrencilerin öncülüğünde birçok alanda yapılan tercüme çalışmalarının arasında Avrupa edebiyatından hikâye, roman vb. eserler matbaalarda çoğaltılarak Arap dünyasıyla buluşmuş yeni bir neslin yetişmesine vesile olmuştur.⁴

Bu çalışmaya konu olan hikâyenin yazarı Mustafa Lutfi el-Menfelûti (1876 – 1924) arka planında böyle gelişmelerin yaşandığı bir dönemin akabinde yaşamış ve kıymetli eserler vererek edebiyat tarihine önemli bir şahsiyet olarak geçmiştir. Yazar hakkında Türkiye'de ve Arap âleminde birçok çalışma yapılmıştır.⁵ Bu

¹ Ahmed Hasen ez-Zeyyât, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî* (Kahire: Dâru Nahda, 1939), 416.

² Ahmet Savran, *19. Yü Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, 1991), 34.

³ Hannâ el-Fahûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî* (Cüneyh: Bulsiyye Matbaası, 1953), 904 - 905.

⁴ Hüseyin Yazıcı, "Hikâye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1998), 17/481.

⁵ Yazar hakkında ülkemizde yapılan diğer çalışmalar: İsmail Durmuş, "Menfelûti, Mustafa Lutfi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/134-136; Emrullah İşler, "Modern Arap Edebiyatında Bir Öncü Mustafa Lutfi el-Menfalûti", *Nüsha* 1/3 (2001), 71-88; Ahmet Kazım Ürün, "el-Menfalûti ve Zengin-Fakir Çatışmasını İçeren Bir Makalesi", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2002), 202-211; Adnan Arslan, "Mustafa Lutfi el-Menfalûti'de Koyu Karamsarlık", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 51/6 (2019), 353-367; Enes Yarız, "Doğruluk ve Yalan Üzerine", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4/2 (Güz 2013): 253-259. Yazarın Türkçeye tercüme edilen eserleri: Mustafa Lütfi Menfeluti, *Acılar Kitabı*, çev. Selahattin Hacıoğlu (İstanbul: Bordo Siyah, 2004); Menfalûti, *Erdem Nerede*, (İstanbul: Şule Yayınları, 2000); Mustafa Lutfi el-Menfelûti, "Mısır Edebiyatından Bir Öykü: Üzüntü Odası", çev. Zafer Kızıklı, *Doğu Edebiyatı Dergisi*, 2/4 (2008), 50-51. el-Menfelûti hakkında ayrıntılı bilgi için bazı Arapça kaynaklar: Ahmed Hasen ez-Zeyyât, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, (Kahire: Dâru Nahda, 1939); Hannâ el-Fahûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî* (Cüneyh: Bulsiyye Matbaası, 1953); Ömer Desûkî, *Neş'etu'n-Nesri'l-Hadîs ve Tatavvuruhu*, (Kahire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 2007).

makalede yazarın hayatı ve eserleri hakkında kısaca bilgi verildikten sonra daha önce herhangi bir akademik çalışmaya konu olmamış *el-Lakîta (Buluntu Kız)* adlı öyküsü şekil - muhteva bakımından tahlil edilecek ve öykünün çevirisi yapılacaktır. Öykünün tahlili yapılırken bu alanda yazılmış modern tahlil kitaplarının yöntem ve teknikleri dikkate alınarak; öyküde zaman, mekân, şahıs kadrosu, anlatıcı, bakış açısı, kullanılan teknikler ve benzeri şekil unsurlarının yanında yazarın öykü ile vermek istediği mesajlara ayrıntılarıyla yer verilecektir. el-Menfelûti'nin dünya görüşü ve edebî üslubunun daha yakından tanınmasına vesile olacağını düşündüğümüz bu makale daha önce yapılmış çalışmaları tamamlayıcı nitelik taşımaktadır.

1. Mustafa Lutfi el-Menfelûti

1876 yılında Mısır'ın Asyût şehrine bağlı Menfelût beldesinde dünyaya gelen Mustafa Lutfi el-Menfelûti dindar bir ailede yetişmiştir. Babasının hayat tarzını benimseyerek küçük yaşlarda Kur'ân-ı Kerîm'i ezberleyen el-Menfelûti eğitim hayatına el-Ezher'de devam etti. Burada dini ilimlerin yanında dil ve edebiyat dersleri gören yazar, şiirleri ezberlemesi, dil hatalarını yakalaması ve özgün üslubu ile ilim meclislerinde meşhur oldu.⁶

el-Menfelûti, zekası ve farklı üslubu ile el-Ezher'de Arap dili ve edebiyatı dersleri veren, yenilik hareketinin öncülerinden Muhammed Abduh'un⁷ dikkatini çekti. Muhammed Abduh'un hayat görüşü ve edebiyat alanındaki fikirlerinden istifade eden el-Menfelûti, onun vesilesiyle Sa'd Zağlûl Paşa'yla tanıştı. Yazar, *el-Müeyyed* gazetesinde النظرات (bakışlar) başlığıyla makalelerini yayımladı. Yazdığı makalelerin cazibesi ve içeriği sayesinde birçok çevreden önemli şahsiyetlerin dikkatini çekti.⁸

Ezher'de öğrenciliği sırasında Hidiv Abbâs Hilmî'yi eleştiren bir kaside yazması ve haftalık bir gazetede neşretmesinden dolayı bir süre hapse mahkûm oldu. Sa'd Zağlûl Paşa'nın yanında eğitim bakanlığında çalışmaya başlayan el-Menfelûti, Paşanın daha sonra adalet bakanlığına geçmesiyle bu bakanlığa geçti.⁹

Bir süre sonra bu görevinden ayrılan yazar, bu dönemde Mısır vatandaşlarına hitap eden birçok makale yazdı. el-Menfelûti, özel yaşamında ailevi sıkıntılara maruz kaldı ve bunlara sabırla mukabele etti. Daha sonra mecliste yazı işlerinde çalışmaya başlayan yazar, bu görevi esnasında 1924 yılında vefat etti.¹⁰

⁶ Zeyyât, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, 460.

⁷ M. Sait Özüvarlı, "Muhammed Abduh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2005), 30/482-483.

⁸ Fahûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, 1100.

⁹ Zeyyât, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, 461.

¹⁰ Fahûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, 1100.

Eserlerinin geneline koyu bir karamsarlık hâkim olan¹¹ ve edebî hayatına şirle başlayan el-Menfelûtî ilerleyen zamanlarda nesre yönelmiştir. Özgün olarak *el-Mu'eyyed* gazetesinde yayınladığı makalelerden oluşan *en-Nazarât* ve çoğunluğunu Fransız edebiyatından yaptığı çevirilerin oluşturduğu *el-Abarât* adlı eserleri bulunmaktadır. Kendisinin Fransızca bilmediği, bu dilden yaptığı hikâye çevirilerini arkadaşlarından dinledikten sonra kendine has üslubuyla Arapçaya aktardığı¹² ve bazı yabancı eserleri okuyucuların beklentileri doğrultusunda değişiklikler yaparak neşrettiği¹³ bilinmektedir. *Fî Sebîli't-Tâc*, *eş-Şâ'ir*, *Macdûlîn* ve *el-Fadîle* adlı eserleri yazarın bu şekilde anlam çevirisi yaptığı eserlerdir.¹⁴

Mustafâ Lutfî el-Menfelûtî, eserlerinde yapmacık kafiyeli makâmât tarzını benimsememesi, gazeteciler gibi yabancı kelimelere yer vermemesi ve döneminde birçok kişinin tavsiye ettiği yerel Arapça ağzı olan ammîceyi kullanmaması gibi bir takım özellikleri bakımından modern nesirde yeni bir çığır açmıştır.¹⁵ Bununla beraber eserlerinde psikolojik çözümlemelere yer vermemesi, zayıf karakterlendirmeler ve aşırı romantik unsurlar kullanması gibi bir takım eleştirilere maruz kalmıştır.¹⁶ Eserleri her ne kadar modern anlamda kusur ve eksiklikler içeriyor olsa da bu durum, genelde yaşadığı dönem edebiyatının, özelde Arap öykücülüğünün öncülerinden olmasına engel teşkil etmez. Kendine has romantik üslubu, güçlü duygular uyandıran kelime seçimiyle başarısını kanıtlamıştır.¹⁷ Bazen aldığı bir mektup ya da duyduğu bir anekdot üzerine; eski ile yeninin ortasında, dile hakim samimi bir üslupla eserlerini yazması onu başarılı kılan etkenler arasında zikredilir.¹⁸

Arap edebiyatında modern edebî türlerin henüz gelişmekte olduğu bir dönemde yaşayan el-Menfelûtî, yazdıklarıyla kendinden sonraki birçok önemli şahsiyeti etkilemiştir.¹⁹ Nobel ödüllü yazar Necîb Mahfûz'un (1911 – 2006) el-Menfelûtî'yi genç yazarlar için bir okul olarak gördüğü ve kendisini de en çok etkileyen edip olduğunu ifade ettiği nakledilmektedir.²⁰ Birçok yazar gibi o da yaşadığı

¹¹ Adnan Arslan, "Mustafa Lutfi el-Menfalûtî'de Koyu Karamsarlık", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 51/6 (2019), 353-367.

¹² Emrullah İşler, "Modern Arap Edebiyatında Bir Öncü Mustafa Lutfi el-Menfalûtî", *Nüşa* 1/3 (2001), 72.

¹³ Yazıcı, "Hikâye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 17/481.

¹⁴ Fahûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, 1101.

¹⁵ Ömer Desûkî, *Neş'etu'n-Nesri'l-Hadîs ve Tatavvuruhu* (Kahire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 2007), 237.

¹⁶ Rahmi Er, *Modern Mısır Romanı* (Ankara: 1997), 71.

¹⁷ Sabrî Hâfız, "Modern Arap Kısa Öyküsü I", çev. Azmi Yüksel, *Nüşa* 3/9 (2003), 81.

¹⁸ Er, *Modern Mısır Romanı*, 71.

¹⁹ İşler, "Modern Arap Edebiyatında Bir Öncü Mustafa Lutfi el-Menfalûtî", 73-74.

²⁰ Musa Yıldız, *Necîb Mahfûz'un Sembolik Romanları* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1998), 24 - 25.

dönemin toplumsal problemlerini dert edinerek yazılarında ele almıştır. Ona göre yazar toplumun eksiklerini, kusurlarını görmeli ve bir şekilde toplumun ıslahına çalışmalıdır. Yazdığı eserlerde bu konudaki samimiyeti ve ciddiyeti gözden kaçmamaktadır.²¹ el-Menfelûti eserlerinde muhatap olarak entelektüel kesimi hedef almayarak doğrudan doğruya sıradan halka hitap etmiştir.²² Dolayısıyla onun eserlerinde genel olarak "Sanat, sanat içindir" anlayışından ziyade "Sanat toplum içindir" fikri daha ön planda görünmektedir.

2. el-Lakîta Öyküsünün Tahlili

اللَّقِيطَةُ (Buluntu Kız) öyküsü Mustafa Lutfi el-Menfelûti'nin 1907 yılında *el-Mueyyed* gazetesinde yayımladığı *en-Nazarât* adlı hikâye ve makaleler mecmuasının bir bölümünü oluşturur. Öykünün özeti kısaca şöyledir: Şehrin zenginlerinden olduğu anlaşılan bir adam, soğuk ve karanlık bir kış gecesinde sokakta yürürken eski bir duvarın dibinde oturmuş, fakir görünümlü bir kıza rastlar. Yırtık elbiselerinin içinde üşüyen kıza yardım etmek isteyen adamdan ilk başta ürken kız, daha sonra ona, acıklı hikâyesini anlatır. Gerçek anne-babasını hiç tanımamış olan bu kız, o zamana kadar kendisine bakan kişinin kötü davranışlarından dolayı bir yolunu bulup ondan kaçtığını söyler. Adam, kızın hikâyesini dinleyince gözyaşlarını tutamaz ve onu köşküne götürüp himayesine alır. Büyük bir köşkte yaşayan adamın genç bir kızı vardır. Batılı okullarda okumuş, Avrupai kültürle yetişmiş bu kız, eve gelen yeni misafirden hoşnut değildir. Köşkte yeni bir hayata başlayan buluntu kız, köşkün sahibine çok derin minnet duymaktadır. Güzel ahlakı ve mizacıyla köşk sahibinin ve çevresindekilerin sevgisini kazanmıştır. Her şey yolunda giderken hikâyeyi dramatik hale getirecek ve acı sonla bitirecek olan şöyle bir olay olur.

Köşk sahibinin kızı babasından gizli olarak birisiyle görüşmektedir. Bir gece sevgilisi onunla buluşmak için köşke bir not bırakır. Bu not gece eve gelen babasının eline geçer. Notta, gece yarısı bahçedeki selvi ağacının altında buluşulacağı yazılıdır. Notu gören baba kızından şüphelenir fakat emin olmak için randevu yerinde gizlenip gözetler. Bu arada adamın ayak seslerinden uyanmış olan buluntu kız olanları fark eder. Adamın şerefine düşkünlüğünü bilen buluntu kız, orada karşılaşacağı manzara karşısında kahrından kendini öldüreceğini düşünerek vefa borcunu yerine getirmek amacıyla randevu yerine gitmekte olan kızı durdurup oraya kendisi gider. Randevu yerinde adam, kendi kızını görmediği için sevinir ancak buluntu kıza da bu davranışı yakıştıramadığından onu sert bir dille evden kovar. Buluntu kız olanlardan üzgündür ama

²¹ Fahûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-Arabî*, 1100.

²² Sabrî Hâfız, "Modern Arap Kısa Öyküsü I", 81.

kendisine iyilik eden bu adama vefa borcunu yerine getirdiğini düşünmektedir.

O gece köşkten ayrılan buluntu kız, nehir kenarına gidip çantasından çıkardığı bir deftere kısa bir not yazdıktan sonra kendini nehre atarak intihar eder. Sabah kızın cesedi ve çantası polisler tarafından bulunup getirildiğinde adam çok üzülür. Yıllar sonra notu okuyan adam üzüntüsünden hasta olur ve çok geçmeden ölür.

Bilindiği gibi, 18. yüzyıldan sonra batı kültürü, İslam dünyasını yavaş yavaş etkisi altına almaya başlamıştır. Mustafa Lutfi el-Menfelûti, kendisi dindar bir ailede büyümüş, İslam kültürüyle beslenmiştir. Yazar, *el-Lakîta* ve benzeri hikâyeleriyle batı kültürünün Mısır'ın toplumsal değerleri üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekerek yaşadığı dönemin hem resmini çizmekte, hem de toplumu özellikle ahlaki değerler konusunda uyarmaktadır.

Ona göre hikâyeye yazmak, toplumu ıslah etmek için bir vesileden başka bir şey değildir. Bu fikir doğrultusunda kendine has üslubuyla hayatın gerçeklerinden ilham alarak sevgi, sefalet, ümitsizlik, ölüm gibi birçok temayı ele almıştır.²³ Bu çalışmaya konu olan *el-Lakîta* öyküsünün de aynı amaçla yazıldığı görülmektedir.

Okuyucuda şaşkınlık, korku, ümit ve hayret gibi şiddetli duyguları uyandırmayı amaçlayan romantizmin²⁴ etkisi, yazarın birçok eserinde olduğu gibi *el-Lakîta* öyküsünde de kendisini göstermektedir.

Şahıs kadrosu bakımından çok zengin olmayan *el-Lakîta* öyküsünde yazar, kahramanların adlarını belirtmemiştir. Öyküde kahramanlar, buluntu kız, onunla karşılaşan köşk sahibi adam ve köşk sahibinin kızı olarak geçmektedir. Öyküde buluntu kızla köşk sahibinin karşılaşma anı öykünün giriş bölümünü, kızın köşkte yaşamaya başlamasıyla gelişen olaylar gelişme bölümünü, kızın intihar ederek ölümü ve etkileri de sonuç bölümünü oluşturmaktadır.

Hikâyede olayların nerede geçtiği belirtilmemekle beraber yazarın Mısırlı olması ve kızın atlayarak intihar ettiği nehir, öykünün Mısır'da, içinden Nil nehrinin geçtiği bir şehirde olduğunu ima etmektedir. Olay hareketliliğinin önemli bir bölümünün geçtiği köşke *صاحب القصر* (köşk sahibi), *تربية القصور* (köşk terbiyesi) gibi ifadelerle vurgu yapıldığı gözden kaçmamaktadır. *el-Lakîta* öyküsünde köşk, zenginliği temsil etmektedir. Buna karşılık, mekân bağlamında fakirliği temsilen öyküde *كُوخ* (baraka, gecekondü) kelimesi kullanılmıştır.

لَا تُفَرِّقُوا بَيْنَ تَرْبِيَةِ الْأَكْوَاخِ وَتَرْبِيَةِ الْقُصُورِ.

²³ Fahûrî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, 1102.

²⁴ Muhammed Yûsuf Necm, *Fennu'l-kıssa* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1996), 118.

"Köşk terbiyesi, gecekodu terbiyesi şeklinde ayırım yapmayın."²⁵

Geleneksel anlatıda olayların başlangıç ve bitiş zamanı, hangi zaman diliminde gerçekleştiği çok belirgin değildir.²⁶ Ancak genel olarak klasik anlatılarda olaylar kendi içinde kronolojik bir sırayı takip eder.²⁷ Yazıldığı dönem itibariyle klasik unsurlar taşıyan *el-Lakîta* öyküsünde de herhangi bir şekilde takvimsel, net bir zaman verilmemiştir. Ancak öyküde batı kültürü temasının işleniyor olması, öykünün yazıldığı yıllara, 1900'lü yılların başlarına tekabülüne işaret etmektedir.

Öyküde yazar, anlatıcı olarak, anlatı türlerinde çok kullanılan "tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı" tipini tercih etmiştir. Gözlemci anlatıcı türlerinin karakteristik özelliklerinden biri, anlatıda "o dili" kullanmaktır.²⁸ İnsanüstü yeteneklere sahip "ilahî karakterli anlatıcı" tipi yazara kahramanların iç âlemini, his ve düşüncelerini okuyabilme imkânı sağlamaktadır.²⁹

أَضْمَرْتُ لَهَا فِي قَلْبِهَا مِنَ الْبُغْضِ وَالْمَوْجِدَةِ مَا يُضْمِرُهُ دَائِمًا أُمَّتَاهَا مِنَ اللَّوَائِي رُبَّيْنِ تَرَبَّيْتَهَا.

"Kalbinde ona karşı kin ve öfke beslemeye başladı. Böyle bir duyguyu onun aldığı terbiyeyi alanlar daima içinde gizler."³⁰

Yukarıdaki alıntıda görüldüğü gibi öyküde anlatıcı, olayları ve durumları anlatırken nesnel değildir. Yazar, karakterler için kullandığı sıfatlarla ve olaylar üzerine yaptığı yorumlarla tarafını belli etmektedir. Bu bağlamda yazarın karakterlere yaklaşımı kolay bir şekilde anlaşılabilir. *el-Menfelûti*, öyküsünde buluntu kız karakterine olumlu; köşk sahibinin kızına olumsuz; köşk sahibine tarafsız bir yaklaşım sergilemektedir. Hikâyenin sonunda anlatıcı yazar, öğretici bir üslup ile ortaya çıkarak doğrudan okura ve topluma seslenmektedir.

el-Lakîta öyküsünde anlatıda kullanılan bir takım unsurlar öykünün genel temasına kuvvet verecek şekilde seçilmiştir. Anlatı yöntemlerinden biri olan tasvir tekniği ile yazar, herhangi bir olgu hakkındaki duygu ve deneyimlerini muhatabının zihninde imge haline getirmeye çalışır. Böylelikle anlatılmak istenen olgu, okurun zihninde canlı resim haline gelerek okurda bıraktığı etki artar.³¹

مَرَّ عَظِيمٌ مِنْ عَظَمَاءِ هَذِهِ الْمَدِينَةِ بِرُقَاقٍ مِنْ أَرْقَةِ الْأَخْيَاءِ الْوَطَنِيَّةِ فِي لَيْلَةٍ مِنْ لَيَالِي الشِّتَاءِ ضَرَبَ نَجْمُهَا، حَالِكٍ ظَلَامُهَا، فَرَأَى تَحْتَ جِدَارٍ مُتَدَاعٍ فِتَاءَ صَغِيرَةٍ فِي الرَّابِعَةِ عَشْرَةَ مِنْ عُمْرِهَا جَالِسَةَ الْفَرْطِصَاءِ

²⁵ Mustafâ Lutfî el-Menfelûti, *Muellefât-ı Mustafâ Lutfî el-Menfelûti el-Kâmile* (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1984), 338.

²⁶ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi* (Ankara: Öncü Kitap, 2009), 127.

²⁷ Hilmi Uçan, "Kısa Öyküye Kuramsal Bir Yaklaşım Denemesi", *İlmi Araştırmalar 14* (2002), 200.

²⁸ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 104 -107.

²⁹ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı - 1 Romanın Unsurları* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2001), 25.

³⁰ Menfelûti, *Muellefât-ı Mustafâ Lutfî el-Menfelûti el-Kâmile*, 334.

³¹ Cüneyt Eren, "Çağdaş Arap Hikayeciliğinde Betimleme Örnekleri", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 23* (2006), 22.

وَقَدْ وَصَعَتْ رَأْسَهَا بَيْنَ رُكْبَتَيْهَا اتِّقَاءً لِلْبَرْدِ الَّذِي كَانَ يَعْثُبُ بِهَا عَبَثَ النَّكْبَاءِ بِالْعُودِ، وَلَيْسَ فِي يَدَيْهَا مَا تَنْقِيهِ بِهِ إِلَّا أَسْمَالُ تَنْزَائِي مِرْقُهَا فِي جِسْمِهَا الْعَارِي كَأَنَّهَا آثَارُ سَيَاطِ الْمُسْتَبِيدِينَ فِي أَجْسَامِ الْمُسْتَعْبِدِينَ.

“Yıldızların kör olduğu, zifiri karanlık bir kış gecesinde memleket sokaklarının birinden şehrin önemli kişilerinden biri geçiyordu. Birden köhne bir duvarın altında, ayaklarını karnına çekerek elleriyle saran on dört yaşlarında küçük bir kız gördü. Küçük kız, fırtınanın ağaçla oynadığı gibi kendisini oyalayan soğuktan korunmak için başını iki dizinin arasına almıştı. Çıplak vücudunun üzerinde, soğuktan korunmak için yırtıkları görünen eski bir elbiseden başka bir şey yoktu. Elbisesindeki yırtıklar, zorba insanların kölelerin vücudunda bıraktıkları kamçı izlerini andırıyordu.”³²

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi, öyküye soğuk ve karanlık bir kış gecesini tasviriyile başlayan yazarın amacı, insandaki içgüdüsel bir takım duyguları harekete geçirmektir. Böyle bir gecede yırtık elbisesi içinde soğuktan korunmak için başını iki dizinin arasına alan küçük bir kızın tasviri, insanlığını yitirmemiş birinin duygu âlemini etkilememesi düşünülemez. Eğer yazar, öykünün sıcak bir yaz gecesinde geçtiğini ifade etseydi, okuyucuya vermek istediği mesaj bu denli etkili olmayacaktı. Dolayısıyla yazarın bir takım zaman unsurlarını öykünün yazılış gayesine uygun olarak itina ile seçtiği görülmektedir.

el-Menfelûti el-Lakîta öyküsünde diyalog ve iç monolog tekniklerini kullanmıştır. Nitekim köşk sahibinin buluntu kıza rastladığındaki konuşmaları diyalog tekniğine; köşkün merdivenlerinde bulunduğu notu okuduktan sonra kendi kendine temennide bulunması, iç monolog tekniğine örnek teşkil eder.

فَمَا أتمَّ الرَّجُلُ قِرَاءَةَ الرُّقْعَةِ حَتَّى دَارَتْ بِهِ الْأَرْضُ الْفَضَاءَ، وَحَتَّى لَمَسَ قَلْبُهُ بِبَيْمِينِهِ لِيَعْلَمَ هَلْ طَارَ مِنْ مَكَانِهِ أَمْ لَا يَبْرَأُ بَاقِيًا فِيهِ، ثُمَّ كَانَتْهُ أَرَادَ أَنْ يُخَفِّفَ مَا أَلَمَّ بِنَفْسِهِ مِنَ الْحُزْنِ وَالْعَلْقِ، فَقَالَ: «لَعَلَّ ذَلِكَ الْمَوْعِدَ مَعَ تِلْكَ الْفَتَاةِ اللَّقِيطَةِ، وَمِنْ الظُّلْمِ أَنْ أَتَعَجَّلَ بِأَتَّامِ ابْنَتِي قَبْلَ أَنْ أَقِفَ عَلَى الْحَقِيقَةِ.

“Adam notu okumayı bitirir bitirmez dünyası altüst oldu. Uçup gitmiş mi yoksa halâ yerinde mi diye anlamak için sağ eli ile kalbini tuttu. Sonra üzüntü ve endişesini hafifletmek istercesine şöyle dedi: “Umarım bu randevu buluntu kıza aittir. Gerçeği tam öğrenmeden kızımı suçlamakta acele etmem zulüm olur.”³³

Öyküde özetleme ve geriye dönüş tekniklerine de yer verilmiştir. Buluntu kızın köşk sahibiyle karşılaştığında geçmişine dair verdiği bilgilerde geriye dönüş yapılarak kızın geçmişi özetlenmiştir.

Yazar, el-Lakîta öyküsünde sözü daha güçlü kılmak veya güzelleştirmek amacıyla meşhur ya da anonim bir metinden alıntı yapma sanatı olan iktibas tekniğinden³⁴ yararlanmıştı. el-Menfelûti

³² Menfelûti, *Muellerfât-ı Mustafâ Lutfi el-Menfelûti el-Kâmile*, 331.

³³ Menfelûti, *Muellerfât-ı Mustafâ Lutfi el-Menfelûti el-Kâmile*, 335.

³⁴ Turan Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Yedi Gece Kitapları, 2001), “İktibas”, 202.

bir takım ifadelerinde Kur'ân-ı Kerîm'den bazı ayetlerden kısmi iktibaslarla montajlar yapmıştır.

أَعْلِمْتِ قَبْلَ أَنْ تَفْعَلِ فِعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتِ..

“Yaptığımı yapmadan önce biliyor muydun?..”³⁵

فَهَلْ لَكَ يَا سَيِّدِي أَنْ تُحْسِنَ إِلَيَّ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ؟

“Acaba Allah'ın size ihsan ettiği gibi, siz de bana ihsanda bulunur musunuz efendim?”³⁶

Yukarıdaki birinci alıntıda bulunan *أَعْلِمْتِ قَبْلَ أَنْ تَفْعَلِ فِعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتِ* ifadesi Şuarâ suresi 19. ayetten, ikinci alıntıda *أَنْ تُحْسِنَ إِلَيَّ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ* ifadesi ise Kasas suresi 77. ayetten iktibas edilerek kullanılmıştır.

el-Menfelûti'nin eserlerinde genel olarak kasti bir karamsarlık göze çarpmaktadır.³⁷ Nitekim *el-Lakîta* öyküsünde yazar karamsarlık ifade eden kelimeleri, yoğun bir şekilde kullanmış ve bunları ısrarla vurgulamıştır. Bu bağlamda *مُحْرِنٌ* (üzücü) *بُؤْسٌ* (sıkıntı) *شَقَاءٌ* (sefalet, zorluk), *كَوَامِرُ الْأَشْجَانِ* (dertlerin gizemleri), *أَنْقَالُ الْحَيَاةِ* (hayatın yükleri), *أَلَمٌ* (acı) *هَمٌّ* (gam), *يَأْسٌ* (ümitsizlik), *مُصِيبَةٌ* (felaket), *دَاهِيَةٌ الدَّوَاهِي* (büyük felaket) vb. karamsar manalar yüklü birçok kelime öyküde önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum o dönem edebiyat âleminde revaçta olan romantizm akımının etkisiyle izah edilebilir.

el-Menfelûti, *el-Lakîta* öyküsüyle aynı zamanda yaşadığı dönemin toplumuna ayna tutmaktadır. Toplumunu oluşturan bazı fertlerin manevi değerleri kaybetmesiyle merhamet duygularının büyük ölçüde sarsıldığını ve insani değerlerin trajik seviyelere düştüğünü, öykünün satır aralarından okumak mümkündür. Zira yeni doğan savunmasız, aciz, masum kızını sokakta bırakabilecek kadar katılmış birer vicdan sahibi anne-babanın durumu hakikaten içler acısı ve toplum adına korkunç bir durumdur. Ayrıca buluntu kızı bulan ve büyüten adamın ona davranışları, yine toplumun bazı fertlerinin diğerkâmlığının ne seviyeye düştüğünü göstermektedir. Bulduğu varlığın kâinatın en şerefli olan insan olduğunu unutup onu hususi menfaatlerine alet etmek, herhalde insanlığın dışına çıkıldığının göstergesidir.

Öykünün başkahramanı olan buluntu kız karakteri, birkaç unsur temsil etmektedir. Öncelikle İslam toplumlarında manevi değerlerin bozulmaya yüz tutmasıyla ortaya çıkan trajik gerçeklere işaret etmektedir. Ayrıca yazar bu kahramanla toplumun bilinçaltındaki bir takım yanlış algıların önüne geçmek istemektedir. Herhangi bir sokakta karşılaşılabileceğimiz, hor görülen, değer verilmeyen insanlarda; güzel ahlak, hoşgörü, vefa gibi toplumun ne kadar da muhtaç olduğu birçok güzel haslet bulunabileceğine işaret etmektedir.

³⁵ Menfelûti, *Muellefât-ı Mustafâ Lutfi el-Menfelûti el-Kâmile*, 338.

³⁶ Menfelûti, *Muellefât-ı Mustafâ Lutfi el-Menfelûti el-Kâmile*, 333.

³⁷ Arslan, “Mustafa Lutfi el-Menfâlûti'de Koyu Karamsarlık”, 363-364.

لَا تَعْتَدُوا أَنَّ الْفَضِيلَةَ وَقُفْتُ عَلَى الْأَعْيَابِ، وَحَبَائِيسُ عَلَى الْغَطْمَاءِ، فَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا أَضْمَرَ
الدَّهْرُ فِي طَيِّبَاتِ أَحْدَانِهِ مِنْ رَذَائِلِ الشَّرَفَاءِ، وَفَضَائِلِ اللَّقَطَاءِ.

“Faziletin sadece zenginlere ve büyüklere has olduğunu zannetmeyin. Gördüğünüz gibi zaman, dalgaları arasında soylulardan rezilleri ve buluntulardan faziletlileri gizlemiştir.”³⁸

Öykünün diğer kahramanı olan köşk sahibinin kızı, fazileti ve terakkiyi sadece Avrupa'nın kültürünü edinmekte, Avrupa'nın yaşam tarzını benimsemekte zannedenleri temsil etmektedir. Yazar, bu kahramanla Avrupalıların teknik ve bilim yönünü göz ardı ederek onları körü körüne taklit etmeyi eleştirmektedir. Ona göre bu kültür, insanı bencilleştirir, insanın kalbini kin, haset gibi olumsuz duygularla doldurur. Aynı zamanda insandaki ahlaki birçok güzel hasleti yok eder. Bilinçaltı bir takım olumsuz fikirlerden oluşan bu kahramanla yazar, hikâyenin sonundaki kötü neticeyi göstererek toplumu uyarmayı hedeflemektedir.

Öyküde kızla karşılaşır köşküne götüren adam, bir yönden toplum vicdanını temsil etmektedir. Başka bir yönden batı kültürünün etkisinde, iyi niyetlerle evladını yetiştirmek isteyen fakat yanıldığını geç fark eden babayı temsil eder. Yazara göre toplum, şayet ahlaki değerlerine sahip çıkmazsa bu baba gibi dönüşü olmayan bir pişmanlığa düşecektir. Manevi değerlerini önemsemeyen toplumlar, yok olmaya ve hikâyedeki baba gibi ölmeye mahkûmdur. el-Menfelûti, öykünün sonunda doğrudan babalara hitap ederek milli ve manevi değerlerin korunmasında temel sorumluluğu babalara yüklemektedir. Ona göre, İslam toplumlarında ailenin esas unsuru olan babalar, evlatlarının ve ailesinin bir cihette kültür bekçileridir. Yazar, babaları zamanın akımlarına kapılıp, evlatlarının ahlaken bozulmalarına karşı uyarmaktadır.

Hikâye yazmayı toplumda gördüğü yanlışlıkları düzeltmeye, toplumu doğru olana iletmeye bir vesile olarak gören Mustafa Lutfi el-Menfelûti, öykü ile dolaylı yoldan yapmış olduğu uyarıyı öykünün sonunda öğretici bir üslupla doğrudan yapmakta ve *el-Lakîta* öyküsünü bütün insanlara hitap ederek şu cümlelerle bitirmektedir:

“Ey bütün insanlar! Bundan sonra soy ve şeref üzerine yemin etmeyin. Köşk terbiyesi, gecekonda terbiyesi şeklinde ayırım yapmayın. Faziletin sadece zenginlere ve büyüklere has olduğunu zannetmeyin. Gördüğünüz gibi zaman, dalgaları arasında soylulardan rezilleri ve buluntulardan faziletlileri gizlemiştir.”³⁹

³⁸ Menfelûti, *Muellefât-ı Mustafâ Lutfi el-Menfelûti el-Kâmile*, 338.

³⁹ Menfelûti, *Muellefât-ı Mustafâ Lutfi el-Menfelûti el-Kâmile*, 338.

3. Öykünün Çevirisi

el-Lakîta Öyküsü⁴⁰

Yıldızların kör olduğu, zifiri karanlık bir kış gecesinde memleket sokaklarının birinden şehrin önemli kişilerinden biri geçiyordu. Birden köhne bir duvarın altında, ayaklarını karnına çekerek elleriyle saran, on dört yaşlarında küçük bir kız gördü. Küçük kız, fırtınanın ağaçla oynadığı gibi kendisini oyalayan soğuktan korunmak için başını iki dizinin arasına almıştı. Çıplak vücudunun üzerinde, soğuktan korunmak için yırtıkları görünen eski bir elbiseden başka bir şey yoktu. Elbisesindeki yırtıklar, zorba insanların kölelerin vücudunda bıraktıkları kamçı izlerini andırıyordu.

Adam, bu hazin ve etkileyici, manzara karşısında sefalet görüntülerinden üzülen, zor durumlardan rahatsız olan asillere has bir tavırla hareket etti. Sonra kıza doğru yaklaşarak şefkatle elini omzuna koydu. Kız, paniğe kapılıp korkarak başını kaldırdı ve bağırarak kaçmaya başladı.

- Dönmeyeceğim! Dönmeyeceğim!

Adam; kız sakinleşip kendine gelinceye ve korktuğu adamın yanında olmadığını anlayınca kadar, kıızı sakinleştirmeye çalıştı. Kız, adama öyle sakin bir bakışla baktı ki; sanki o bakış; arkasında hüznü sevda, gizli kederleri saklayan bir ağız ve onları anlatan bir lisan gibiydi.

- Adın ne senin kızım?

- Bilmiyorum efendim.

- Seni ne diye çağırıyorlar?

- Bana "buluntu" diyorlar.

- Peki, sen dedikleri gibi buluntu musun?

- Evet efendim. Yaşayan ya da ölmüş anne - babamın olup olmadığını bilmiyorum. Sadece beni evine alıp bakımımı üstlenen, babam zannettiğim için kalbimin ona karşı mutluluk ve sevgiyle dolduğu bir adam vardı. Ancak bana acı bir şekilde işkence ettiği, bir babanın evladına yüklemeyeceği hayatın acı ve sıkıntılarını bana yüklediği zaman anladım ki, ben bu dünyada tek başımayım. Böylelikle bana seslendikleri kelimenin anlamını o zaman anladım. Ne kadar üzüldüğümü ancak Allah biliyor. Her ne zaman yolda yürüdüğümde küçük bir kıza rastlasam sorardım ona: "Senin annen var mı?" O da: "Evet" der, sonra bana anne nimetini, huzurunu, onun sevgi ve şefkatini anlatırdı. Bu, benim kederimi artırır, kalbimi ümitsizlikle doldururdu. Aklıma gelirdi "Acaba ben bu dünyaya gelmeden önce bir suç mu işledim de; Allah beni bu şekilde

⁴⁰ Menfelûti, *Muellerfât-ı Mustafâ Lutfi el-Menfelûti el-Kâmile*, 331-338.

cezalandırdı?" Her şeye rağmen bu adama ve beni kaldırımlarda dilenmeye zorlamasına, hayatımı idame etmek ve zamanın helak edici musibetlerine teslim olmamak için tahammül ettim. Her ne zaman ona ve evine olan ihtiyacımı görse bana karşı zulmü artıyor, davranışı kötüleşiyordu. Hatta daha sonraları, her ne zaman yatsı vakti belirlediği miktardan az parayla eve gelsem, her seferinde beni şiddetle döverdi. Felaketlerin ve musibetlerin en büyüğü ile geldiği o geceye kadar, bir süre daha başkasının tahammül edemeyeceği bu hale sabretmekteydim. O gece, her türlü saadetini, nimetini kaybettiğim bu hayatta elimde kalan tek teselli kaynağı olan iffetime saldırmaya kalktı. Ben de karanlıkta, elinden sıyrılarak beni bulamayacağı bir yere kaçmaktan başka çare bulamadım. Hedefsiz bir şekilde nereye gideceğimi bilmeden yürürken, gördüğümüz gibi bu sokağa sığındım. Acaba Allah'ın size ihsan ettiği gibi, siz de bana ihsanda bulunur musunuz efendim? Karnımı doyuracağım bir ekmek alabilir misiniz? İki gündür boğazımdan ne bir yiyecek ne de içecek geçti!

Adam; kızın acılı hikâyesini duyar duymaz, yanaklarından aşağı, ipi kopan kolye taneleri gibi süzülen gözyaşlarına hâkim olamadı. Sonra kızın elinden tutarak mahzun ve suskun bir şekilde yürüdü. Köşküne ulaşınca kadar, üzüntüden neredeyse yolunu şaşıracaktı.

Köşkte ona ailesine davrandığı gibi cömert davranarak kızın daha azını bile temenni edemeyeceği bir refaha onu kavuşturdu. Çok geçmeden o büyük köşkte simaca en güzel, kişilik ve ahlakça en asil, edebi mükemmel yeni bir genç kız ortaya çıktı. Köşk sahibini tanıyanlar, onu köşk sahibinin ölen bir akrabasının ona bıraktığı yetim kız, olarak biliyorlardı. Bu köşk, onun nihai kaderiydi.

Köşk sahibinin "çağdaş eğitim" dedikleri eğitimi almış ve kendisinden Avrupai terbiye bekledikleri bir kızı vardı. Bu kızın bu tarz ilim, bilgi ve sanatlardan kazandıklarının tümü şunlardır:

1. Zenci hizmetçisi ve Rum köpeğiyle beraberken bile anlaşılmaz yabancı sözler kullanmak.
2. Fesat saçan aşk romanlarına olan düşkünlük.
3. Hangi modanın kalpleri tutsak edip, nefisleri cezpt ettiği konusunda uzmanlık.
4. Kendisi dışında her şeyi, hatta anne babasını da hakir görece kadar büyükmek.
5. Herhangi bir güzel sıfatın kendinden başkası için söylenmesini işitmeye tahammül edemeyecek kadar kalbine haset ve kıskançlık dolduran bencillik ve benmerkezcilik.

Bu kız, buluntu kızın Allah vergisi olan güzel ahlakı, hoş mizacı ve tatlı ruhu nedeniyle babasının ve ziyaretçilerin ilgisini onunla paylaşmak zorunda kaldığını fark etti. Bu durumu

gördüğünde kalbinde ona karşı kin ve öfke beslemeye başladı. Böyle bir duyguyu onun terbiyesini alan ve o tarz hayatı benimseyenler daima içinde gizler. Onun kötülenmesini, küçümsenmesini amaçlıyor, ağılatılmasını ve kınanmasını içten içe arzu ediyordu. Buluntu kız ise, hayırsever efendisine olan vefasından ve onu kızdıracak olan fenalıklarla meşguliyete tenezzül etmediğinden hiçbir şeyle ilgilenmiyordu.

Bir gün şöyle bir olay oldu:

Bir gece köşkün sahibi, köşküne geldi. Merdivenden çıkarken birden yere atılmış bir kâğıt parçası buldu. Kâğıdı aldı ve üzerinde yazan şu sözleri okudu:

“Sevgilim, seni gece yarısı köşkün bahçesindeki anlaştığımız selvi ağacının altında bekleyeceğim.

Sevgilin...”

Adam notu okumayı bitirir bitirmez dünyası altüst oldu. Uçup gitmiş mi yoksa halâ yerinde mi diye anlamak için sağ elini kalbine götürdü. Sonra üzüntü ve endişesini hafifletmek istercesine şöyle dedi: “Umarım bu randevu, buluntu kıza aittir. Gerçeği tam öğrenmeden kızımı suçlamakta acele etmem, zulüm olur.”

Adam saatine baktı, vakit yakındı. Hemen merdivenden indi. Bahçede ağaçların arasında yavaş yavaş yürüyerek buluşma yeri olan ağaca ulaşarak arkasına gizlenip zamanın sakladığı felaketleri, gaybın gizemlerini beklemeye başladı.

Mektup buluntu kızın değil, hanım efendinin idi. Hanımefendi odasında aynanın karşısında, buluşmak için en uygun ve en güzel elbiseyi seçmekle meşgul iken, buluntu kız; odasında, hayallerin ziyaretiyle rahatsız etmediği, gençlik rüyalarının korkutmadığı, huzurlu ve sakin uykusundaydı.

Buluntu kız, efendisi basamaklardan çıkarken ayak seslerini duymuş, uyanmıştı. Durumundan şüphelenmişti. Ona yerini hissettirmeden yukarıdan baktığında her şeyi anladı. Efendi, kızının uzun süredir saklamaya çalıştığı sırrını anlayacaktı. Büyük ihtimalle bu durumda efendi üzüntüsünden intihar ederdi. Buluntu kızın canı sıkılmıştı. Başını eğdi ve bu belayı defedecek bir çıkış yolu aradı. Sonra içinden bir iş yapmaya karar vererek başını kaldırdı.

Hızlıca merdivenlerden indi. Hanımefendinin randevu yerine gitmek için köşkün kapısından çıktığını gördü. Hemen ona yetişip elbisesinin ucundan tuttu. Hanımefendi korkarak birden ona baktı ve “Ne istiyorsun benden? Beni mi gözetliyorsun?” dedi. Buluntu kız: “Hayır efendim!” dedi ve ona durumu başından sonuna kadar anlattı.

Hanımefendi duydukları karşısında şaşırıp kalmıştı. Sonra buluntu kız, şöyle dedi: “Canını sıkma, baban mektubun sahibi hangimiz olduğunu bilmiyor. Sen şimdi odana dön. Senin yerine

randevuya ben gideceğim. Böylelikle baban, orada beni görecektir ve senden şüphesi tamamen gidecektir." Sonra yoluna devam ederek ağacın yanına vardı. Derken adam saklandığı yerden çıkarak buluntu kızını tanıyınca kadar ona yaklaştı. Kızını olmadığını anladığında kendisi ve kızının şerefine selameti için Allah'a şükretti ve şöyle dedi:

- Ben sana iyilik ettim. Seni sefaletten, zorluktan kurtardım; sen ise bu yaptığınla bana kötülük yaptın. Hatta senin suçunu ve ayıbını kızıma yükleyerek bu gece üzüntüden neredeyse ölecektim. Defol git evimden! Aşağılık insanlar iyiliğe layık değildir!

Kız sendeleyerek, bitkin bir şekilde bahçeden çıktı ve nehrin kenarına vardı. Orada çantasından not defterini çıkarıp elleriyle son sözlerini yazdı:

"Allah'a hamdolsun, bana iyilik eden adamın ayıbını örtüp tasa ve kederini gidererek, iyiliğine karşılık verebildim."

Sonra kendini nehre atarak intihar etti. Bir iki çırpınışın ardından iki sadık arkadaş; ruh ve ceset birbirinden ayrıldı. Cesedinin bir kısmı su yüzünde kalırken bir kısmı suya gömüldü.

O gecenin sabahı polisler, şehit kızın cesedini bulup tanıdılar ve efendisinin evine getirdiler. Adam, kız için çok ağladı. Onu kovup üzerek ona kötü davrandığı için pişman oldu. Sonra kızın defnedilmesini emretti. Adamın elinde, buluntu kızdan sadece çantası kalmıştı.

Günler, günleri; olaylar, olayları kovaladı. Kızının daha önce bilmediği ahlakı, mizacı, edepsizliği ve pervasızlığı ortaya çıkmış; adam, hepsini öğrenmişti. Kızının durumuna tahammül edemez hale gelmişti. Bir gece zaman tüneline başına gelen felaketleri, musibetleri düşünerek odasında oturuyordu. Sonra sıkıntıdan, sandığına doğru yönelerek oyalanmak için bir şey aradı. Birden buluntu kızdan kalan çantayı gördü. Bugüne kadar çantayı hiç açmamıştı. Çantada buluntu kızın ölmeden önce nehir kenarında yazdığı son sözlerini bularak okuduğunda her şeyi öğrendi.

Bunun üzerine adam, ölüm sekeratında can çekişen birinin üzüntü ve acısıyla olduğu yere bayılıp düştü. Her ne zaman ayıldıysa, ateşli hastalığa tutulmuş biri gibi sayıklıyordu. Adamın bu kötü hali birkaç ay devam etti. Hastalanıyor, iyileşiyor; sonra tekrar hastalanıyor, tekrar iyileşiyordu. Sonra Allah'ın rahmeti ulaştığında tekrar hastalandı ve bu hastalık onun eceliyle son buldu.

Ey bu taşkın varlık denizine o zavallı kızını fırlatan meçhul baba! Yaptığın şeyi yapmadan önce bu âleme göndereceğin kızını kaldıramayacağı sıkıntı ve acılarla karşılaşacağını biliyor muydun?

Ey değerli babalar! Eğer kızlarınızı bu batılı şehre teslim etmek istiyorsanız; bu şehir, onların işlerini üstlenir, terbiyelerini verir. Dolayısıyla önce izzetinizi, şerefınızı gururunuzu bir tarafa

bırakın. Böylelikle zaman, onurları konusunda başınıza felaket getirip size acı çektirdiği zaman bu görüntü karşısında üzülmeyle sakın ve memnun olursunuz.

Ey bütün insanlar! Bundan sonra soy ve şeref üzerine yemin etmeyin. Köşk terbiyesi, gecekondu terbiyesi şeklinde ayırım yapmayın. Faziletin sadece zenginlere ve büyüklere has olduğunu zannetmeyin. Gördüğünüz gibi zaman, dalgaları arasında soylulardan rezilleri ve buluntulardan faziletlieleri gizlemiştir.

Sonuç

Mustafâ Lutfî el-Menfelûtî, modern Arap öykücülüğünün gelişimindeki önemli şahsiyetlerdendir. Kendine has romantizmi ve eski ile yeni arasında üslubuyla kendinden sonraki birçok önemli şahsiyeti etkilemeyi başarmıştır. Toplumun dertleriyle dertlenen yazar, sanatı toplumda tespit ettiği olumsuzlukları düzeltmek için bir vesile olarak görmüş; bu makaleye konu olan *el-Lakîta* öyküsünü de bu doğrultuda yazmıştır. Öyküde yazar, Avrupa ile kültürel etkileşimin dönemin Mısır halkında, özellikle elit kesimi üzerindeki olumsuz etkilerini göstererek bunları eleştirmiştir. Fazilet ve terakki gibi güzel hasletleri, Avrupa'nın kültürünü edinmek, Avrupalılar gibi yaşamakta görmenin ve bu şekilde yaşamının toplumu bencillığe doğru sürüklediğine vurgu yaparak bunun sonuçlarının ağır olacağına dikkat çekmektedir. Ayrıca toplumda ezik görülen insanlarda kaybedilmemesi gereken önemli değerler olabileceğine işaret etmiştir.

Yazarın diğer eserlerinde olduğu gibi *el-Lakîta* öyküsüne de koyu bir karamsarlık hâkimdir. Bu durum, özellikle nesne ve karakter tasvirlerinde yazarın seçtiği kelimelerde açıkça görülmektedir. Yazar öyküde monolog, diyalog, iktibas, montaj ve geriye dönüş gibi bir takım anlatım tekniklerini kullanmıştır. Zaman, mekân ve anlatıcı tipi bakımından geleneksel öykü özelliklerine sahip olan *el-Lakîta* öyküsü, modern anlamda bir öyküde bulunmaması gereken bir takım kusurları da içermektedir. Öyküde öğretici bir üslupla yazarın doğrudan okuyucuya nasihatler vermesi, olumsuz karakterin özelliklerini maddeler halinde zikretmesi ve romantizm unsurlarında aşırıya gitmesi, söz konusu kusurlardandır. Yaşadığı dönemin edebiyat bağlamında bir geçiş dönemi olduğu dikkate alındığında bu ve benzeri kusurlar gayet normal olmakla birlikte onun modern Arap edebiyatının öncüleri arasında yer almasına engel teşkil etmez.

Kaynakça

- Arslan, Adnan. "Mustafa Lutfî el-Menfâlûtî'de Koyu Karamsarlık". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 51/6 (2019), 353-367.
- Çetin, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap, 2009.
- Desûkî, Ömer. *Neş'etu'n-Nesri'l-Hadîs ve Tataavouruhu*. Kahire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1427/2007.
- Er, Rahmi. *Modern Mısır Romanı*. Ankara: 1997.
- Eren, Cüneyt - Uzunoglu M. Vecih. "Çağdaş Arap Hikâyeciliğinde Betimleme Örnekleri". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2006), 21 -39.
- Fahûrî, Hannâ, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*. Cûneyh: Bulsiyye Matbaası, 1372/1953.
- Hâfız, Sabrî. "Modern Arap Kısa Öyküsü I". çev. Azmi Yüksel. *Nüşa* 3/9 (2003), 77-96.
- İşler, Emrullah. "Modern Arap Edebiyatında Bir Öncü Mustafa Lutfi el-Menfalûtî". *Nüşa* 1/3 (2001), 71-88.
- Karataş, Turan. *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Yedi Gece Kitapları, 2001.
- Menfelûtî, Mustafâ Lutfî. *Muellefât-ı Mustafâ Lutfî el-Menfelûtî el-Kâmile*. Beyrut: Dâru'l-Cîl, 1404/1984.
- Necm, Muhammed Yûsuf. *Fennu'l-kıssa*. Beyrut: Dâru Sâdır, 1417/1996.
- Özüvarlı, M. Sait. "Muhammed Abduh". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30/482-487. Ankara: TDV Yayınları, 2005.
- Savran, Ahmet. *19. Yü Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, 1991.
- Tekin, Mehmet. *Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2001.
- Uçan, Hilmi. "Kısa Öyküye Kuramsal Bir Yaklaşım Denemesi". *İlmi Araştırmalar* 14 (2002), 197-207.
- Yazıcı, Hüseyin. "Hikâye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 17/479-485. Ankara: TDV Yayınları, 1998.
- Yıldız, Musa *Necîb Mahfûz'un Sembolik Romanları*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1998.
- Zeyyât, Ahmed Hasen. *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*. Kahire: Dâru Nahda, 1358/1939.